

KI på papir

Analoge øvelser for å forstå og vurdere KI. Skjerm brukes når det trengs. Fra klasserom til storsamfunn

LÆRERLIV



KURS 6 · VURDERE

Ekte eller falskt?

Hvordan vet vi om innhold er ekte?

Lærerveiledning

9. trinn (forslag) · tre økter på 60 minutter · med fasit

© Lærerliv 2026 · CC BY-NC 4.0

Illustrasjon laget med KI. Personene er oppdiktete.



KURS 6: EKTE ELLER FALSKT?

Innhold

Om kurset	3
Økt 1: KI i feeden	4
Økt 2: Falsk stemme, falsk video	7
Økt 3: Bilde og bildetekst	10
Vedlegg: Fasit	13
Kilder og kreditering	14

KURS 6

Om kurset

Hvordan vet vi om innhold er ekte?

Kurset har tre økter. Hver økt er planlagt for rundt 40 minutter i en time på 60, og har fire deler: fakta, praktisk arbeid, diskusjon og skriving. Elevene starter med korte notater om hva de tror, og ser på dem igjen til slutt. Hver del er merket som kjerne, utdyping eller kan flyttes. Tidene er omtrentlige.

KJERNE

UTDYPING

KAN FLYTTES

Øktene

Økt	Tittel og mål	KI-bruk
Økt 1	KI i feeden Elevene kan forklare kort hvordan KI-bilder lages, hvorfor tegn som rare fingre ikke lenger er pålitelige, og hvorfor «umulig å avgjøre» ofte er det ærlige svaret når man bare har bildet.	Uten KI, KI-bilder på papir
Økt 2	Falsk stemme, falsk video Elevene kan forklare hva en deepfake er, nevne tegn på svindel med falsk stemme eller video, og finne spor utenfor selve bildet eller lyden når de skal vurdere om noe er ekte.	Uten KI
Økt 3	Bilde og bildetekst Elevene kan forklare at et ekte bilde kan villedes med feil bildetekst, sjekke en bildetekst mot opplysninger om bildet, og sette etikett med etikettene fra kurs 5.	Uten KI

Materiell til utskrift

Materiell	Fil	Papir og antall
Bildekort	bildekort.pdf	A4 i farger, tre sider: tolv kort og fasit med bildekreditter (holdes tilbake). Ett sett per gruppe
Bildetekstark	bildetekstark.pdf	A4, ett per gruppe
Bildetekstkort og kildekort	bildetekstkort.pdf	A4 i farger, to sider: seks kort og kildekort (holdes tilbake). Ett sett per gruppe. Bildetekstene har innebygde feil
Casekort	casekort.pdf	A4, to sider med fire kort hver, én side per gruppe
Sorteringsark	sorteringsark.pdf	A4, ett per gruppe
Sporark	sporark.pdf	A4, ett per gruppe
KI-logg	ki-logg.pdf	A4, ett ark per elev per økt

Materiellet og presentasjonene lastes ned fra kurssiden på nettsiden. Presentasjonene åpnes i nettleseren, og PDF av hver presentasjon ligger der som reserve. Fasiten ligger som vedlegg bakerst i heftet. Den er for læreren og skal ikke deles ut til elevene.

KURS 6 · ØKT 1

KI i feeden

9. trinn

40 av 60 min

Uten KI, KI-bilder på papir

Mål for økta: elevene kan forklare kort hvordan KI-bilder lages, hvorfor tegn som rare fingre ikke lenger er pålitelige, og hvorfor «umulig å avgjøre» ofte er det ærlige svaret når man bare har bildet.

Kort fortalt: elevene får tolv bildekort. Seks er ekte fotografier, seks er laget med KI, og motivene ligner hverandre parvis. Gruppene sorterer kortene i «ekte», «laget med KI» og «umulig å avgjøre», og skriver hva de så etter. Etterpå får de fasiten. Elevene skal gå ut av timen med at øyet ikke holder, og at man trenger spor utenfor bildet for å vite. Det lærer de mer om i økt 2.

Før timen

rundt 20 min

- Skriv ut bildekortene i farger, ett sett per gruppe på tre: [bildekort.pdf](#) . Side 1 og 2 er de tolv kortene. Klipp ut kortene. Side 3 er fasiten med bildekreditter. Den skrives ut i ett eksemplar per gruppe og holdes tilbake til trinn 3.
- Skriv ut sorteringsarket, ett per gruppe: [sorteringsark.pdf](#) .
- Elevene trenger KI-loggen sin ([ki-logg.pdf](#) hvis noen trenger nytt ark).
- Les «Det du trenger å vite» under, og fasiten i fasiten for kurset (egen PDF på øktsiden).
- Åpne presentasjonen: [okt-1.html](#) . Trykk N for å se lærernotatene under lysbildet. PDF-en er reserve hvis nettleseren ikke virker.

Bildene må skrives ut i farger og i god kvalitet. Svart-hvitt gjør oppgaven umulig på en annen måte enn den skal.

Det du trenger å vite

Slik lages et KI-bilde: en bildemodell har lært av svært mange bilder med tekst om hva de viser. Når du skriver en ledetekst, for eksempel «nordlys over en fjord», lager modellen et nytt bilde som passer til teksten. Bildet er ikke klippet ut fra et ekte foto. Det er laget fra bunnen, piksel for piksel, ut fra mønstrene modellen har lært. Det er det samme prinsippet elevene så i kurs 2 (bilder er tall) og kurs 3 (neste ord ut fra mønstre).

Tegnene holder ikke lenger. For noen år siden kunne man ofte se KI-bilder på rare fingre, tenner eller tekst. Det amerikanske politiet FBI nevner fortsatt slike feil som noe å se etter. Men verktøyene blir bedre for hvert år, og politiet skrev i mai 2026 at det blir stadig vanskeligere å skille ekte fra kunstig innhold. At du ikke finner en feil, beviser ikke at bildet er ekte. Og en rar detalj kan finnes i et ekte foto også.

Folk gjetter bare litt bedre enn tilfeldig. En studie fra Microsoft (2025) lot over 12 000 personer vurdere omtrent 287 000 bilder. De svarte riktig 62 prosent av gangene. Å gjette gir 50 prosent. Deltakerne var best på portretter og dårligst på landskap og bybilder. Kortene i denne økta er landskap og hverdagsmotiver.

Merking: EUs KI-forordning krever at den som lager KI-verktøy, merker bildene maskinlesbart, og at den som deler en deepfake, opplyser om det. Reglene om åpenhet gjelder i EU fra 2. august 2026. Merkingen ligger ofte i filen, og organisasjonen bak standarden for slik merking (C2PA) skriver selv at den kan fjernes, med vilje eller ved et uhell. Mange bilder i feeden er også laget før reglene kom. Merking hjelper, men den er ikke en garanti.

Om kortene: seks ekte fotografier fra Wikimedia Commons, med fri lisens, og seks KI-bilder av oppdiktete motiver. Motivene er laget parvis: to fiskevær, to nordlys, to fyr, to moskus, to elsparkesykler og to kajaker med seil.

Kort	Svar	Kort	Svar
1 Fiskevær	Laget med KI	7 Kajaker	Ekte
2 Moskus	Ekte	8 Fyr	Laget med KI
3 Elsparkesykkel	Ekte	9 Fiskevær	Ekte
4 Nordlys	Laget med KI	10 Elsparkesykler	Laget med KI
5 Fyr	Ekte	11 Nordlys	Ekte
6 Moskus	Laget med KI	12 Kajaker	Laget med KI

Hva du kan vente: de fleste gruppene får mellom halvparten og to tredjedeler riktig. Mange legger ekte bilder i KI-kolonnen fordi de ser «for fine» eller «for rare» ut. Det er et viktig funn, ikke en feil i øvelsen.

Slik går timen

Del	Lysbilde	Tid
Start: hva tror du?	1 og 2	3 til 5 min
Fakta: slik lages KI-bilder, tegnene holder ikke	3 til 6	6 til 10 min
Praktisk: sorter bildekortene	7	14 til 18 min
Diskusjon	8	6 til 10 min
KI-logg	9	3 til 5 min

Lysbilde 10 er kilder, og trenger ikke vises i timen.

Start: hva tror du?

3 til 5 min **KJERNE**

Lysbilde 1 og 2. Ble KI-loggen fra kurs 5 flyttet, gjør elevene den nå.

Ellers deler du ut en lapp til hver elev. **Si:** «Hvordan kan du se om et bilde er laget med KI? Skriv det du ville sett etter, på lappen.» Lappen legges i konvolutten.

1. Fakta og info

6 til 10 min **KJERNE**

Lysbilde 3. Si: «En bildemodell har lært av svært mange bilder med tekst om hva de viser. Når du skriver hva du vil ha, lager den et helt nytt bilde ut fra mønstrene den har lært. Det er ikke klippet fra et ekte foto. Husk kurs 2: bilder er tall.»

Lysbilde 4. Si: «For noen år siden kunne man se KI-bilder på rare fingre, tenner eller tekst. Det går ikke lenger an å stole på. Verktøyene blir bedre hvert år, og politiet skriver at det blir stadig vanskeligere å skille ekte fra falskt.»

Lysbilde 5. Si: «I en stor studie fra 2025 vurderte over 12 000 mennesker hvilke bilder som var laget med KI. De hadde rett 62 prosent av gangene. Hadde de gjettet, ville de hatt rett halvparten av gangene. Landskap var vanskeligst.»

Lysbilde 6. Si: «Fra august 2026 krever EU at KI-bilder merkes. Men merkingen kan fjernes, med vilje eller ved et uhell, og mye i feeden er eldre enn reglene. Merking hjelper, men den er ingen garanti.»

2. Praktisk

14 til 18 min **KJERNE**

Lysbilde 7. Grupper på tre. Del ut bildekortene og sorteringsarket. Hold fasiten tilbake.

Trinn 1: sorter (7 til 9 min). Si: «Seks av kortene er ekte fotografier og seks er laget med KI. Sorter dem i tre kolonner: ekte, laget med KI og umulig å avgjøre. Umulig å avgjøre er et godt svar. For hvert kort skriver dere på arket hva dere så etter.»

Trinn 2: hvor sikre er dere? (2 til 3 min). Si: «Sett en ring rundt de to kortene dere er mest sikre på. Hva gjorde dere sikre?»

Trinn 3: fasit (4 til 5 min). Del ut fasitsiden.

Si: «Tell hvor mange dere hadde riktig av dem dere plasserte. Se særlig på de to dere var mest sikre på. Hadde dere rett?»

Se etter, og spør:

- Grupper som er sikre på alt. Spør: «Hva ville fått dere til å ombestemme dere?»

- Grupper som peker på en «feil» i et bilde. Spør: «Kunne det sett slik ut i et ekte foto?»
- Grupper som ikke bruker «umulig å avgjøre». Spør: «Hvilke kort ville dere ikke satset penger på?»

3. Diskusjon

6 til 10 min

Lysbilde 8. Still ett spørsmål om gangen. La elevene tenke alene i et halvt minutt, snakke med den som sitter ved siden av i ett minutt, og si det til hele klassen etterpå.

- **Kjernes spørsmål:** «Hva avslørte bildene, og hva gjorde det ikke?» (Detaljene avslørte lite. Det de var sikre på, var ofte feil.)
- **Utdyping:** «Hvorfor la mange ekte bilder i KI-kolonnen?» (De så for fine eller for uvanlige ut. Vi mistror det som ser perfekt ut.)
- **Utdyping:** «Hvis øyet ikke holder, hva trenger vi da?» (Spor utenfor bildet: hvem la det ut, hvor kommer det fra, har andre omtalt det. Det handler økt 2 om.)
- **Utdyping:** «Spiller det noen rolle om et bilde av et fyr er laget med KI?» (Ikke alltid. Det spiller rolle når bildet brukes som bevis for at noe har skjedd.)

4. Skrivning og refleksjon

3 til 5 min

KAN FLYTTES

Lysbilde 9. Elevene ser på lappen fra starten. Så skriver de i KI-loggen:

- Dagens spørsmål: «Hva avslørte bildene, og hva gjorde det ikke?»
- «Nå tenker jeg ...»
- «Jeg lurte på ...»

Har dere dårlig tid, flytter du denne delen til starten av økt 2.

Misforståelser å følge med på

- At KI-bilder alltid har feil som kan ses. Mange har det ikke.
- At et bilde som ser perfekt ut, er laget med KI. Ekte fotografier kan også se perfekte ut.
- At det finnes en app som sikkert avslører KI-bilder. Verktøy for å oppdage KI tar også feil.
- At KI-bildet er satt sammen av biter fra ekte bilder. Det er laget nytt ut fra mønstre.

Tilpasning

- **Kort tid:** bruk seks kort, tre par. Hopp over trinn 2.
- **Mer tid:** gruppene velger ett kort og skriver hva som måtte vært med i bildeteksten for at de skulle stole på bildet. Det leder til økt 3.

KURS 6 · ØKT 2

Falsk stemme, falsk video

9. trinn

40 av 60 min

Uten KI

Mål for økta: elevene kan forklare hva en deepfake er, nevne tegn på svindel med falsk stemme eller video, og finne spor utenfor selve bildet eller lyden når de skal vurdere om noe er ekte.

Kort fortalt: elevene lærer at stemmer og ansikter kan lages med KI, så godt at øret og øyet ikke holder. Så får gruppene fire situasjoner med oppdiktete personer, for eksempel en talemelding fra «mamma» som trenger penger. De leter etter spor utenfor innholdet: hvem som sendte, hvor det kom fra, når, og om andre har omtalt det. Elevene skal gå ut av timen med en enkel regel: stopp, og sjekk på en annen kanal du vet er ekte.

Før timen

rundt 15 min

- Skriv ut casekortene, ett sett per gruppe på tre: [casekort.pdf](#). Side 1 er kort 1 til 4, side 2 er kort 5 til 8. Halvparten av gruppene får side 1, resten side 2. Klipp ut kortene.
- Skriv ut sporarket, ett per gruppe: [sporark.pdf](#).
- Elevene trenger KI-loggen sin ([ki-logg.pdf](#) hvis noen trenger nytt ark).
- Les «Det du trenger å vite» under, og fasiten i fasiten for kurset (egen PDF på øktsiden).
- Les gjennom skolens rutine for hva du gjør hvis en elev forteller at falske bilder av hen er delt.
- Åpne presentasjonen: [okt-2.html](#). Trykk N for å se lærernotatene under lysbildet. PDF-en er reserve hvis nettleseren ikke virker.

Alle personer, skoler og kontoer på kortene er oppdiktet. Elevene skal ikke fortelle om egne eller andres erfaringer med svindel eller falske bilder i plenum.

Det du trenger å vite

Deepfake er bilde, lyd eller video som er laget eller endret med KI, som ligner ekte personer, steder eller hendelser, og som kan se ekte ut. Slik definerer EUs KI-forordning det. Store norske leksikon bruker en lignende definisjon.

Hva det brukes til: politiets trusselvurdering for 2026 nevner bruk av KI til å manipulere personer som utsettes for svindel eller seksuelle overgrep. Politiet skrev i mai 2026 at kvaliteten blir bedre, at det blir stadig vanskeligere å skille ekte fra kunstig innhold, og at KI er en økende trussel i direktørsvindel, der svindlere utgir seg for å være sjefen.

Øret og øyet holder ikke. Det amerikanske politiet FBI skrev i mai 2025 at en klonet stemme kan høres nesten helt lik ut som den ekte. En studie fra Microsoft (2025) med over 12 000 deltakere fant at folk gjenkjente KI-bilder bare litt bedre enn ved å gjette.

Se etter spor utenfor innholdet:

- **Avsender:** kjent nummer eller konto, eller ny og ukjent?
- **Kilde:** hvor kommer det fra? Offisiell kanal eller en tilfeldig konto?
- **Dato og tid:** passer tidspunktet?
- **Andre omtaler:** har redaksjoner eller den det gjelder, sagt noe?

Svindel har ofte samme mønster: hastverk, penger eller koder, hemmelighold og en ny kanal. FBI anbefaler å legge på og ringe tilbake på et nummer du vet er riktig, og å avtale et kodeord i familien.

Fasit for kortene:

Kort	Vurdering	Viktigste spor
1 Talemelding fra mamma	Trolig falsk	Ukjent nummer, penger, hastverk, «ikke ring»
2 Rektor i klassechatten	Kan ikke avgjøre ennå, trolig falsk	Ukjent konto, ingenting i skolens kanaler
3 Skjerm bilde av en nyhet	Trolig falsk	Ingen lenke, ingen medier har saken
4 Ny låt fra en artist	Laget med KI, og merket	Står i beskrivelsen, artisten har ikke lagt den ut

Kort	Vurdering	Viktigste spor
5 Elg i skolegården	Trolig ekte	Offisiell konto, lokalavis med fotograf og dato
6 Videosamtale fra sjefen	Trolig falsk	Ukjent konto, stort beløp, hemmelighold, sjefen på ferie
7 Bestevennen trenger en kode	Falsk	Ny konto, ber om innloggingskode
8 Politiker før valget	Kan ikke avgjøre ennå, trolig falsk	Ny konto, partiet avviser, ingen redaksjoner

Godta andre vurderinger når elevene begrunner med spor. Kort 4 og 5 er med for å vise at ikke alt er svindel.

Hvis en elev tar opp falske bilder av seg selv: ta det på alvor, snakk med eleven etter timen og følg skolens rutine. Slettmeg.no gir gratis råd om å få fjernet falske profiler og forfalskede nakenbilder.

Slik går timen

Del	Lysbilde	Tid
Start: hva tror du?	1 og 2	3 til 5 min
Fakta: deepfake, svindel, spor	3 til 6	6 til 10 min
Praktisk: casekort	7	14 til 18 min
Diskusjon	8	6 til 10 min
KI-logg	9	3 til 5 min

Lysbilde 10 er kilder, og trenger ikke vises i timen.

Start: hva tror du?

3 til 5 min **KJERNE**

Lysbilde 1 og 2. Ble KI-loggen fra økt 1 flyttet, gjør elevene den nå.

Ellers deler du ut en lapp til hver elev. **Si:** «Hvis du får en talemelding der det høres ut som noen du kjenner, hvordan kan du vite at det virkelig er dem? Skriv det på lappen.» Lappen legges i konvolutten.

1. Fakta og info

6 til 10 min **KJERNE**

Lysbilde 3. Si: «En deepfake er bilde, lyd eller video som er laget eller endret med KI, og som ser ut eller høres ut som noe ekte. Det kan være et ansikt, en stemme eller en hendelse som aldri skjedde.»

Lysbilde 4. Si: «Politiet skriver at KI brukes til svindel, for eksempel når noen later som de er sjefen eller et familiemedlem og ber om penger. Det brukes også til å lage falske bilder som krenker folk. Hvis det skjer deg eller noen du kjenner, si fra til en voksen du stoler på.»

Lysbilde 5. Si: «En klonet stemme kan høres nesten helt lik ut som den ekte. Og i en stor studie gjenkjente folk KI-bilder bare litt bedre enn ved å gjette. Derfor kan vi ikke stole på øret og øyet alene.»

Lysbilde 6. Si: «Se heller etter spor utenfor selve bildet eller lyden. Hvem sendte det? Hvor kom det fra? Når? Har andre sagt noe om det? Og husk regelen: stopp, og sjekk på en annen kanal du vet er ekte.»

2. Praktisk

14 til 18 min **KJERNE**

Lysbilde 7. Grupper på tre. Del ut fire casekort og sporarket. Halvparten av gruppene får kort 1 til 4, resten kort 5 til 8.

Si: «Personene og kontoene er oppdiktet. Dere kan ikke se eller høre selve videoen eller lyden. Det er poenget. For hvert kort skriver dere hvilke spor dere finner utenfor innholdet, om dere tror det er ekte, falskt eller ikke kan avgjøres ennå, og hva dere ville gjort.»

Trinn 1: les og finn spor (8 til 10 min). Gruppen tar ett kort om gangen og fyller ut sporarket.

Trinn 2: hva gjør du? (4 til 5 min). Si: «Velg det kortet dere synes var vanskeligst. Skriv nøyaktig hva dere ville gjort, steg for steg.»

Trinn 3: finn mønsteret (2 til 3 min). Si: «Se på kortene dere mener er svindel. Hva har de felles?» (Hastverk, penger eller koder, hemmelighold, ny kanal.)

Se etter, og spør:

- Grupper som prøver å avgjøre ut fra hvor ekte det høres ut. Spør: «Hva vet dere om avsenderen?»
- Grupper som setter falsk på alt. Spør: «Hva skiller kort 5 fra kort 2?» (Offisiell konto og en lokalavis med fotograf.)
- Grupper som svarer «ring tilbake» på kort 1. Spør: «Til hvilket nummer?» (Det du har lagret, ikke det meldingen kom fra.)

3. Diskusjon

6 til 10 min

Lysbilde 8. Still ett spørsmål om gangen. La elevene tenke alene i et halvt minutt, snakke med den som sitter ved siden av i ett minutt, og si det til hele klassen etterpå.

- **Kjernespørsmål:** «Hva gjør du hvis du ikke kan avgjøre om noe er ekte?» (Ikke del. Sjekk på en annen kanal. Vent på at noen som kan vite det, sier noe.)
- **Utdyping:** «Hvilke spor var mest nyttige?» (Ofte avsenderen og om andre har omtalt saken.)
- **Utdyping:** «Kort 4 er laget med KI. Er den falsk?» (Den er merket, så den lurer ingen. Fra august 2026 krever EU at deepfakes merkes.)
- **Utdyping:** «Hvorfor velger svindlere hastverk og hemmelighold?» (Da rekker du ikke å sjekke, og ingen andre kan advare deg.)

4. Skrivning og refleksjon

3 til 5 min

KAN FLYTTES

Lysbilde 9. Elevene ser på lappen fra starten. Så skriver de i KI-loggen:

- Dagens spørsmål: «Hva gjør jeg hvis jeg ikke kan avgjøre om noe er ekte?»
- «Nå tenker jeg ...»
- «Jeg lurer på ...»

Har dere dårlig tid, flytter du denne delen til starten av økt 3.

Misforståelser å følge med på

- At man kan høre eller se om noe er en deepfake. Ofte kan man ikke.
- At bare voksne og kjente personer blir utsatt. Alle med stemme eller bilde på nett kan bli det.
- At alt laget med KI er svindel. Merket KI-innhold kan være helt greit.
- At det å sjekke betyr å spørre den samme kontoen om den er ekte.

Tilpasning

- **Kort tid:** hver gruppe tar to kort. Hopp over trinn 3, og vis mønsteret på tavla.
- **Mer tid:** gruppene bytter kort med en gruppe som hadde det andre settet. Eller de lager et kodeord-opplegg for en familie: hvordan avtaler man det, og når brukes det?

KURS 6 · ØKT 3

Bilde og bildetekst

9. trinn

40 av 60 min

Uten KI

Mål for økta: elevene kan forklare at et ekte bilde kan villed med feil bildetekst, sjekke en bildetekst mot opplysninger om bildet, og sette etikett med etikettene fra kurs 5.

Kort fortalt: elevene får seks ekte fotografier med bildetekster vi har skrevet. Noen tekster stemmer, andre er feil med vilje. Gruppene sammenligner bildeteksten med det fotografen selv har skrevet om bildet: hva det viser, når og hvor det er tatt. Så setter de en etikett fra kurs 5. Elevene skal gå ut av timen med at et ekte bilde ikke er bevis for det som står under det, og at dato, sted og kilde er like viktig som selve bildet.

Før timen

rundt 15 min

- Skriv ut bildetekstkortene i farger, ett sett per gruppe på tre: [bildetekstkort.pdf](#) . Side 1 er de seks kortene. Side 2 er kildekortene, som holdes tilbake til trinn 2. Klipp ut bildetekstkortene.
- Skriv ut bildetekstarket, ett per gruppe: [bildetekstark.pdf](#) .
- Finn fram rutinekort og etikettkort fra kurs 5, ett sett per gruppe, eller skriv ut nye: [rutine-og-etiketter.pdf](#) .
- Elevene trenger KI-loggen sin ([ki-logg.pdf](#) hvis noen trenger nytt ark).
- Les «Det du trenger å vite» under, og fasiten i fasiten for kurset (egen PDF på øktsiden).
- Åpne presentasjonen: [okt-3.html](#) . Trykk N for å se lærernotatene under lysbildet. PDF-en er reserve hvis nettleseren ikke virker.

Det du trenger å vite

Et ekte bilde kan villed. Et fotografi kan være helt ekte, men brukt med feil tekst: feil sted, feil dato, eller en tekst som gir et feil inntrykk av hva som skjer. Det trengs ingen KI for å lure med et bilde.

Om bildene: alle seks er ekte fotografier fra Drammen, lastet opp på Wikimedia Commons med fri lisens. Bildetekstene er skrevet av oss for øvelsen og står merket som øvelse. Kildekortet er det fotografen selv har skrevet om bildet på Commons: beskrivelse, dato og navn.

Etikettene fra kurs 5: støttet, delvis støttet, ikke støttet, motsagt, umulig å avgjøre og villedende. Hver bildetekst passer til én av dem.

Kort	Bildeteksten sier	Kildekortet sier	Etikett
A Flom	Flommen i Drammen i februar 2020 satte benkene langs elva under vann.	Benk ved Drammenselva under flommen, 17. februar 2020	Støttet
B Fjordis	Isen la seg i går, midt i mai. Aldri før så sent.	Is i Drammensfjorden, 6. februar 2021	Motsagt
C Folkemengde	Mange mennesker samlet seg ved elva for å protestere.	Sankthansfeiring på Holmennokken, 23. juni 2017	Villedende
D Ny asfalt	Ny asfalt i Tomineborgveien sommeren 2019. Arbeidet tok to år.	Byggearbeid i Tomineborgveien, 8. juli 2019. Vann og kloakk	Delvis støttet
E Svaner	Svanene i Elveparken stoler på mennesker.	Svaner og gjess i Elveparken, 2019	Umulig å avgjøre
F Sparkesykkel	Den siste elsparkesykkelen i Drammen etter at kommunen forbød dem.	Elsparkesykkel fra et utleieselskap, september 2022	Ikke støttet

Godta «motsagt» på C og «ikke støttet» på D når gruppen begrunner det. Begrunnelsen er viktigere enn etiketten.

Lateral lesing er det faktasjekkere gjør: i stedet for å granske bildet, går de ut av saken og leter etter hvor bildet kom fra, og hva andre sier om det. Kildekortet i denne økta er en enkel versjon av det. På nett kan man søke med selve bildet for å finne hvor det har vært publisert før. Det trenger elevene ikke gjøre i dag.

Slik går timen

Del	Lysbilde	Tid
Start: hva tror du?	1 og 2	3 til 5 min
Fakta: ekte bilde, feil tekst	3 til 5	6 til 10 min
Praktisk: bildetekstkortene	6	14 til 18 min
Diskusjon	7	6 til 10 min
KI-logg, avslutning på kurset	8	3 til 5 min

Lysbilde 9 er kilder, og trenger ikke vises i timen.

Start: hva tror du?

3 til 5 min **KJERNE**

Lysbilde 1 og 2. Ble KI-loggen fra økt 2 flyttet, gjør elevene den nå.

Ellers deler du ut en lapp til hver elev. **Si:** «Kan et ekte bilde være falskt? Skriv svaret og hvorfor på lappen.» Lappen legges i konvolutten.

1. Fakta og info

6 til 10 min **KJERNE**

Lysbilde 3. Si: «Et bilde kan være helt ekte og likevel lure. Det holder å skrive feil sted, feil dato eller en tekst som gir feil inntrykk. Det trengs ingen KI for det.»

Lysbilde 4. Si: «Faktasjekkere gransker ikke bare bildet. De går ut av saken og leter etter hvor bildet kom fra: hvem tok det, når og hvor? Og hva sier andre om det?»

Lysbilde 5. Si: «I dag bruker vi etikettene fra kurs 5. Bildene er ekte. Det er bildeteksten dere skal sjekke.» Pek på etikettene på lysbildet.

2. Praktisk

14 til 18 min **KJERNE**

Lysbilde 6. Grupper på tre. Del ut bildetekstkortene, bildetekstarket og etikettkortene. Hold kildekortene tilbake.

Trinn 1: førsteinntrykk (3 til 4 min). **Si:** «Bildene er ekte. Bildetekstene har vi skrevet, og noen av dem er feil. Les kortene og skriv hvilke tekster dere tror stemmer, før dere får vite noe mer.»

Trinn 2: sjekk mot kildekortet (8 til 10 min). Del ut kildekortene.

Si: «Dette er det fotografen selv har skrevet om bildet. Sammenlign dato, sted og hva bildet viser. Legg et etikettkort ved hvert bilde, og skriv: Kilden sier ... Derfor ...»

Trinn 3: skriv en riktig tekst (3 til 4 min). **Si:** «Velg ett av bildene med feil tekst. Skriv en ny bildetekst som er støttet av kildekortet.»

Se etter, og spør:

- Grupper som vurderer bildet i stedet for teksten. **Si:** «Bildet er ekte. Hva står det under det?»
- Grupper som setter motsagt på F. Spør: «Sier kilden at det ikke finnes noe forbud?» (Nei, den sier ingenting om det. Ikke støttet.)
- Grupper som er usikre på C. Spør: «Hva sier kilden at folk er samlet til?» (En sankthansfeiring. Teksten gir inntrykk av en protest.)

3. Diskusjon

6 til 10 min

Lysbilde 7. Still ett spørsmål om gangen. La elevene tenke alene i et halvt minutt, snakke med den som sitter ved siden av i ett minutt, og si det til hele klassen etterpå.

- **Kjernespørsmål:** «Er et ekte bilde med feil tekst falskt?» (Bildet er ekte, men det brukes til å si noe falskt. Det kan villede like mye som et KI-bilde.)
- **Utdyping:** «Hvilken bildetekst var vanskeligst å avsløre, og hvorfor?» (Ofte C. Ordene kan stemme, men helheten er feil.)
- **Utdyping:** «Hva skulle til for at dere stolte på et bilde dere ser i feeden?» (Kjent avsender, dato og sted, og at andre som kan vite det, sier det samme.)
- **Utdyping:** «Hva er farligst: et KI-bilde, eller et ekte bilde med feil tekst?» (Ikke ett riktig svar. Begge kan villede.)

4. Skrivning og refleksjon

3 til 5 min

KJERNE

Denne skrivingen avslutter kurset og bør ikke flyttes.

Lysbilde 8. Elevene ser på lappene fra alle tre øktene. Så skriver de i KI-loggen:

- Dagens spørsmål: «Hvordan vet vi om innhold er ekte?»
- «Før trodde jeg ...»
- «Nå tenker jeg ...»
- «Jeg lurte på ...»

Samle inn KI-loggene, eller legg dem i konvoluttene.

Misforståelser å følge med på

- At et ekte bilde alltid forteller sannheten.
- At det bare er KI-bilder man må passe på.
- At en bildetekst er riktig fordi bildet stemmer med noe av den.
- At «ikke støttet» betyr at det er løgn.

Tilpasning

- **Kort tid:** bruk kort A, B, C og F. Hopp over trinn 3.
- **Mer tid:** gruppene skriver en villedende bildetekst til et av bildene og lar en annen gruppe finne feilen. Eller du viser på storskjerm hvordan man søker med et bilde for å se hvor det har vært publisert før.

VEDLEGG

Fasit

For lærere. Ikke del fasiten med elevene før øktene er gjennomført.

Økt 1: bildekortene

Seks ekte fotografier fra Wikimedia Commons og seks KI-bilder av oppdiktete motiver, parvis med lignende motiv.

Kort	Motiv	Svar
1	Fiskevær	Laget med KI
2	Moskus	Ekte (Charles J. Sharp, 2023)
3	Elsparkesykkel	Ekte (Peulle, 2022)
4	Nordlys	Laget med KI
5	Fyr	Ekte (Henny Stokseth, 2013)
6	Moskus	Laget med KI
7	Kajakker med seil	Ekte (Peulle, 2017)
8	Fyr	Laget med KI
9	Fiskevær	Ekte (Jörg Hempel, 2008)
10	Elsparkesykler	Laget med KI
11	Nordlys	Ekte (Ximonic, 2012)
12	Kajakker med seil	Laget med KI

KI-bildene er laget med Canva 16. oktober 2026, og viser oppdiktete motiver uten mennesker. Spor elevene kan finne: små, uleselige skilt på husveggene (kort 1), et dyr som ligner mer på en bison enn en moskus (kort 6), en sparkesykkel uten merke og kode (kort 10). Mange bilder har ingen tydelige spor.

«Umulig å avgjøre» er et godt svar. Poenget er ikke å få flest riktige, men å se at øyet ikke holder. I en studie fra Microsoft (2025) svarte deltakerne riktig 62 prosent av gangene, og dårligst på landskap.

Økt 2: casekortene

Kort	Vurdering	Viktigste spor	Hva du gjør
1 Talemelding fra mamma	Trolig falsk	Ukjent nummer, penger, hastverk, «ikke ring»	Ring mamma på nummeret du har lagret
2 Rektor i klassechatten	Kan ikke avgjøre ennå, trolig falsk	Ukjent konto, ingenting i skolens kanaler	Sjekk skolens egne kanaler. Ikke del
3 Skjerm bilde av en nyhet	Trolig falsk	Ingen lenke, ingen medier har saken	Gå til avisens egen side. Ikke del
4 Ny låt fra en artist	Laget med KI, og merket	Står i beskrivelsen	Greit så lenge merkingen følger med
5 Elg i skolegården	Trolig ekte	Offisiell konto, lokalavis med fotograf og dato	Ingen grunn til å tvile
6 Videosamtale fra sjefen	Trolig falsk	Ukjent konto, stort beløp, hemmelighold	Legg på, ring sjefen på et kjent nummer
7 Bestevennen trenger en kode	Falsk	Ny konto, ber om innloggingskode	Aldri del koder
8 Politiker før valget	Kan ikke avgjøre ennå, trolig falsk	Ny konto, partiet avviser, ingen redaksjoner	Ikke del. Vent på redaksjonene

Mønsteret i svindelkortene: hastverk, penger eller koder, hemmelighold og en ny kanal. Godta andre vurderinger når elevene begrunner med spor.

Økt 3: bildetekstkortene

Alle bildene er ekte. Det er bildeteksten som sjekkes.

Kort	Etikett	Begrunnelse
A Flom	Støttet	Kildekortet sier det samme: flom i Drammen, februar 2020
B Fjordis	Motsagt	Bildet er tatt 6. februar 2021, ikke i mai
C Folkemengde	Villedende	Mange mennesker ved elva, men på en sankthansfeiring i 2017. Teksten gir inntrykk av en protest
D Ny asfalt	Delvis støttet	Sted og tid stemmer. At arbeidet tok to år, står ikke i kilden
E Svaner	Umulig å avgjøre	Hva svanene føler, kan ikke sjekkes
F Sparkesykkel	Ikke støttet	Kilden sier ingenting om et forbud

Godta «motsagt» på C og «ikke støttet» på D når gruppen begrunner det.

Kilder og kreditering

Alle kildene materiellet bygger på, står under Kilder på nettsiden. Kildene sjekkes før trykk, og deretter hvert år.

Økt 1: KI i feeden

- Roca m.fl., «How good are humans at detecting AI-generated images? Learnings from an experiment» (Microsoft AI for Good Lab, mai 2025, arXiv 2507.18640).
- FBI, IC3, «Senior US Officials Impersonated in Malicious Messaging Campaign» (15. mai 2025).
- Nyhetsbrev fra næringslivskontakten i Nordland politidistrikt (mai 2026).
- Europaparlaments- og rådsforordning (EU) 2024/1689 (KI-forordningen), art. 50, og EU-kommisjonens side om KI-forordningen (sist oppdatert 3. august 2026).
- C2PA, «FAQs» (2. september 2025), om at merking i filen kan fjernes.
- De ekte bildene er fra Wikimedia Commons, med fotograf og lisens på fasitsiden. KI-bildene viser oppdiktete motiver.

Økt 2: Falsk stemme, falsk video

- Europaparlaments- og rådsforordning (EU) 2024/1689 (KI-forordningen), art. 3 nr. 60 (definisjon av deepfake) og art. 50 nr. 4 (plikt til å opplyse om deepfakes).
- Store norske leksikon, «deepfake» (Rikke Peters, sist oppdatert 18. mars 2025).
- Politiet, «Politiets trusselvurdering 2026» (februar 2026), og nyhetsbrev fra næringslivskontakten i Nordland politidistrikt (mai 2026).
- FBI, IC3, «Senior US Officials Impersonated in Malicious Messaging Campaign» (15. mai 2025).
- Roca m.fl., «How good are humans at detecting AI-generated images? Learnings from an experiment» (Microsoft AI for Good Lab, mai 2025, arXiv 2507.18640).
- Slettmeg.no (NorSIS), lest 15. oktober 2026.
- Casekortene er oppdiktet.

Økt 3: Bilde og bildetekst

- Hentet og kontrollert 15. oktober 2026.
- Bildetekstene er skrevet for KI på papir og har innebygde feil.
- Etikettene og rutinen er fra kurs 5.